

Ивана Равић*

Београд

ДВЕ ПОВЕЉЕ ХУМСКОГ КНЕЗА АНДРЕЈА ДУБРОВАЧАНИМА**

[1214–1235] (I), [1247–1249] (II)

Сажетак: Андреј, велики хумски кнез, издао је две повеље Дубровчанима у првој половини XIII века. Прву, за време управе дубровачког кнеза Јована Дандола, а другу, заједно са својим синовима Богданом и Радославом, за време кнеза Јакова Делфина. Садржај им се у великој мери подудара, и њима хумски кнез обећава мир, слободу кретања и трговине, праведно решавање спорова и да неће склапати савезе против града Дубровника.

Кључне речи: кнез Андреј, кнез Јован Дандоло, кнез Јаков Делфино, жупан Богдан, жупан Радослав, властела, Дубровник, Хум.

Две повеље кнеза Андреја представљају прва непосредна сведочанства о дипломатским односима између *Кнежевства Хумског и Дубровника* након два уговора која је крајем XII века склопио његов отац кнез Мирослав, први 1186. године заједно са својом браћом, великим жупаном Стефаном Немањом и кнезом Страцимиром, а други самостално 1190. Иако оба уговора с краја XII века садрже и одредбе које се тичу положаја и права Дубровчана у Хумској земљи и обрнуто, ипак је сваки од њих био последица посебних политичких околности.¹ На-

* истраживач-докторанд, стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Ел. пошта: ivanaravic@gmail.com

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије: *Српско средњовековно друштво у писаним изворима* (ев. бр. 177025).

¹ Наиме, уговор из 1186. г. настао је као последица окончања ратних дејстава између Србије и Дубровника, док је уговор хумског кнеза Мирослава из 1190. г. настао како би он себи обезбедио уточиште у граду Дубровнику, В. Мошин, Д. Синдик, С. Пирковић, *Зборник средњовековних ћириличких повеља и писама, Србије, Босне и Дубровника I* (1186–1321), Београд 2011, 45–48, 55–57; И. Равић, *Уговор хумског кнеза Мирослава и Дубровчана*, ССА 11 (2012) 11–23; ИСН I, 253–254, 261.

супрот томе, садржај обе Андрејеве повеље не указује на конкретне политичке прилике као позадину њиховог настанка.

Прва од њих може се датирати само у широки временски оквир кнежевања Јована Дандола у Дубровнику, између 1214. и 1235. године. Повељу је издао самостално, премда је, као што је добро познато, у то време кнез Андреј делио власт над Хумском земљом са своја два старија брата, Петром (умро 1226/27) и Тољеном (умро 1239).² У садржају повеље не могу се пронаћи елементи за њено прецизније датирање.³

Друга повеља може се као и прва датирати једино према владавини дубровачког кнеза коме је упућена, само што је у овом случају тај оквир знатно ужи – Јаков Делфино био је дубровачки кнез од 1247. до 1249.⁴ Садржај ове повеље се у великој мери подударе са садржајем претходне. Главна разлика је у томе што у овој повељи хумски кнез Андреј уз своје име наводи и имена својих синова жупана Богдана и Радослава, и што на крају садржи имена хумске властеле. Добри односи између Хума и Дубровчана достићи ће свој врхунац за време Андрејевог сина жупана Радослава који је, иако рођак и удеони кнез српског краља Стефана Уроша I, у рату између Дубровчана и поменутог краља отворено стао на страну првих.⁵

I

Повеља хумског кнеза Андреја дубровачком кнезу Јовану Дандолу, властели и Општини дубровачкој

Опис исправе

Исправа је сачувана у оригиналу и чува се у фонду Државног архива у Дубровнику (DAD, Acta et diplomata XIII, 226).⁶ Документ је на-

² *Thomae archidiaconi Spalatensis Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum*, edd. O. Perić, D. Karbić, M. Matijević Sokol, J. Ross Sweeney, Budapest – New York 2006, 210, 228; С. Мишић, *Хумска земља у средњем веку*, Београд 1996, 51–52.

³ Ранији издавачи различито су се опредељивали по питању датирања повеље, в. М. Кос, *Дубровачко-српски уговори до средине XIII века (дипломатичка студија)*, Глас СКА 123 (1927) 41 и В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама I*, 131.

⁴ У досадашњим збиркама издавачи су се опредељивали за 1248. или 1249. године, односно за цео период 1247–1249. г., в. Кос, *Дубровачко-српски уговори*, 42; В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама I*, 185, осим С. Новаковића, *Законски споменици*, 143–144, који повељу датира у 1240.

⁵ В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама I*, 205–209; V. Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808*. I, Zagreb 1980, 85–87; *ИСН I*, 349; Мишић, *Хумска земља*, 53; М. Благојевић, *Велики кнез и земаљаски кнез*, ЗРВИ 41 (2004) 303–304.

⁶ Снимак оба документа прибављен је љубазношћу колеге др Дејана Јечменице.

Две повеље хумског кнеза Андреја Дубровчанима

писан на пергаменту дужине 220 мм и ширине 170 мм, црним мастилом, читким уставним писмом и броји 16 редова. Печат је сачуван, али одвојен од исправе за коју је био привезан плавом врпцом. Оригиналан је и начињен од воска, пречника око 25 мм. Представа на печату се не разазнаје. На полеђини документа не постоји никакав запис.

Ранија издања

П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, 6, № 4; Р. Ј. Šafařík, *Památky dřevního písemnictví Jihoslovanův*, Praze 1873, 10, № 8; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 24, № 29; G. Wenzel, *Codex diplomaticus Arpadianus* II, Budapest 1873, 340–341, № 233; V. Jagić, *Priměri starohrvatskoga jezika* II, Zagreb, 1866, 141–142; V. Bogišić, *Pisani zakoni na slovenskom jugu*, Zagreb 1872, 79 (извод); I. Kukuljević, *Regesta documentorum regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, saeculi XIII, Zagrabiae* 1896, 90, № 313 (регест на латинском); Т. Smičiklas i dr., *Diplomatički zbornik* III, 432, № 374; С. Новаковић, *Законски споменици*, 143 (извод); Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 4–5, № 7; В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама* I, 131–132, № 28.

Текст исправе

+ Вѣ имѣ Сѡ(тъ)ца и С(ы)на и С(вѣ)таго Д(ѡ)ха. И к[н]езъ вели |2| хльмьскы Андрѣи, съ всѣми властелы |3| своими, кльнѡ се кнезѡ дѡбровьчькомѡ |4| Жань Даньдолѡ и властеломь дѡбровьчьки |5| мь и всѣи Сѡвѣкинѣ градьскои ѡ Г(оспо)да Б(ог)а и ѡ С(вѣ)то Юва[н]г(е)лие, и ѡ ч(лв)тъны животворещи кр(ь)сть Г[оспо]д[ь]нь и ѡ тѣи с(вѣ)тыхъ |7| ш(тъ)ць иже ѡ Никеи да имаю мирь с вами ѡ вѣки, како сѡ и м[ѡ]и старѣ имали с вашими старѣишими ѡ стары законь. Да вы к |9| штворена зем(ь)ла моѣ ѡ всѣхъ вашихъ печалехъ, а правина да есть. |10| А вашь ч(ь)ловѣкъ ки приде ѡ зем(ь)лю мою неволочь, комѡ е иска |11| на правина и неиспальнена мѡ вѡде, да стане и да шч[и]ни правинѡ. |12| Аке ли приде такъ члов(ѣ)къ комѡ не искана правина, да мѡ се не ѡ |13| зьме ни тьн[ь]къ⁷ коньць докѡ поиде ѡ свое мѣсто и тамо да шч[и]ни правинѡ по томь. И да не придѡ връхъ вась с вашимь вр |15| агомь. Ако ли сик прѣстѡплю да ме съпне Б(ог)ь, с(вѣ)та Б(огороди)ца |16| и вси с(вѣ)ты.

⁷ В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама* I: нить нкъ.

Превод

У име Оца и Сина и Светога Духа. Ја, кнез велики хумски Андреј са свом властелом својом, кунем се кнезу дубровачком Јовану Дандолу и властели дубровачкој и свој Општини градској у Господа Бога и у Свето Јеванђеље и у Часни, Животворећи Крст Господњи и у 318 Светих Отаца у Nikeји, да ћу имати мир с вама у векове, како су имали и моји стари с вашим старима по старом закону. Да вам је отворена моја земља за све ваше послове, и да буде правда. А ваш човек који дође у моју земљу у невољи, који је био позван на суд и правда му не буде испуњена, да остане и да учини правду. Ако ли дође такав човек који није био позван на суд, да му се не узме ни танак конац док не пође у своје место и тамо потом да учини правду. И нећу ићи против вас с вашим непријатељем. Ако ли ово преступим да ме Бог казни, Света Богородица и сви свети.

II

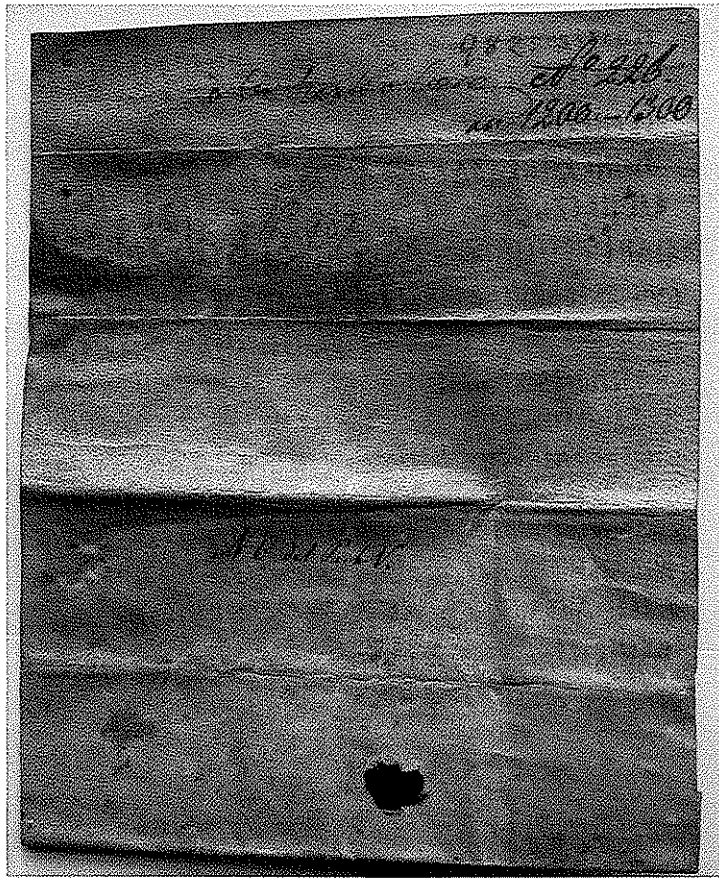
Повеља хумског кнеза Андреја дубровачком кнезу Јакову Делфину, властели и Општини дубровачкој

Опис исправе

Исправа је сачувана у оригиналу и чува се у фонду Државног архива у Дубровнику (DAD, Acta et diplomata XIII, 227). Повеља је написана на пергаменту димензија 330 мм и 260 мм, црним мастилом, уставним писмом својственим хумској канцеларији. Броји укупно 30 редова. Печат је откинут, али сачуван, премда не у целини. Оригиналан је и начињен од воска пречника око 55 мм. Представа орла налази се на аверсу, а око ње стоји натпис на чијем се сачуваном делу разазнаје део титуле хумског кнеза Андреја: ... велики хълмьс..., свакако од *Андрѣи кнезь велики хълмски*. За документ је печат био привезан црвеном врпцом састављеном од више нити, чији су остаци видљиви како на пергаменту, тако и на самом печату. На полеђини документа нема записа.

Ранија издања

П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, 14–15, № 15; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 34–35, № 40; I. Kukuljević, *Regesta documentorum regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, 171–172, № 578 (перест на латинском); Т. Smičiklas i др., *Diplomatički zbornik IV*, 414–415, № 360;

С. Новаковић, *Законски споменици*, 143–144 (извод); Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 5–6, № 8; В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама* I, 185–186, № 49.

Текст исправе

Въ име ѿ(ть)ца и ѿ(ы)на и ѿ(ве)таго Д(8)ха. Ћ кнезь вели хльмьски
 Андрѣи, с моимъ|2|и сынми ждпаномъ Богданомъ и съ ждпаномъ
 Радославомъ, и |3| съ моими властелы, ки соу заѣ подьписани, каьнемо
 се кнезоу доу|4|вровьукомоу Ћковоу Дьфиноу и властелемъ доу|вровьукимъ
 и |5| вѣи ѿвкинѣ градскои 8 Г[оспо]д[и]на Б(ог)а и 8 с(ве)то Бвнге-
 лие(!) и 8 уьст(ь)ны |6| и животвореци кр(ь)сть Г[оспо]д[ь]нь и 8 тїи
 с(вет)ыхъ ѿт(ь)ць иже 8 Никеи |7| да имамо мирь с вами 8 вѣки, како
 соу имали и наши старѣш|8|и с вашими старѣшими 8 стары законъ. Да
 вы е ѿтворена наша |9| земла ѿ вѣхъ вашихъ печалехъ и да и да(!) си
 идоу Доу|вровуане |10| по нашѣи земли съ своимъ добыткомъ и съ свои-
 ми рѣуми, с|11|п(а)сени боудоу стоеке, придоуке, поидоуке, а правина да
 есть. Я |12| вашъ ул(о)в(ѣ)къ ки приде 8 нашъ землю неволовъ, комоу е
 искан|13|а правина и неиспальнена боуде, да стане и да ѿчини прави|14|ноу.
 Яко ли приде такъ ул(о)в(ѣ)къ комоу не искана правина, да |15| моу се не
 ѿзме ни тьнькъ коньць докоу поиде 8 свое мѣсто и|16| тамо да ѿу[и]ни
 правинъ потомъ. И да не придемо на васъ с ваш|17|имъ врагомъ. Я да се
 нѣкоѣ кривина мѣю нами ѿчини, да |18| се с правиновъ исправи 8 стары
 законъ, а мирь да се не роу|19|ши.

Си соу Хльмлане кои се клеше: Хреко Раст|20|имирикъ, Добровить
 Радовуикъ, Хрела Стѣпковицъ, ѿд|21|оумьсль и Стрѣзимирь Ядамо-
 вика, Уепрьна ѿсилакъ, |22| Храниславъ Прьвославицъ, Бигрѣнь
 Мрѣкицъ, Добромы|23|сль Повратовицъ, Десѣнь Беривоевицъ, Радованъ
 При|24|выдроужикъ, Хрела Десавуикъ, Привѣнь Злошевицъ, ѿ|25|ома
 Уоупетикъ, Гальць Вьксаницъ, Хрела Хранидроу|26|жикъ, Прѣдиславъ
 Вькмирикъ, Воимирь Вьктицъ, |27| Б(о)гданъ Добромирикъ, Хрватинъ
 Тоурвицъ, Прьвос|28|лавъ Проданьуикъ, Братославъ Вьковицъ, Берко
 Ра|29|дованицъ. Яко ли сие прѣстоупимо да ны Б(ог)ъ съп|30|не и с(ве)та
 Б(огороди)ца и вси с(ве)ти. + Крѣст кнеза Андрѣя.

Превод

У име Оца и Сина и Светога Духа. Ја, кнез велики хумски Андреј с мојим синовима, жупаном Богданом и жупаном Радославом, и с мојом властелом, која је овде потписана, кунемо се кнезу дубровачком Јакову Делфину и властели дубровачкој и свој Општини градској у Господа Бога и у Свето Јеванђеље и у Часни и Животворећи Крст Господњи и у 318 Светих Отаца у Никеји, да ћемо имати мир с вама у векове, како су имали и наши стари с вашим старима по старом закону. Да вам је отворена наша земља за све ваше послове, и да иду Дубровчани по нашој земљи са својим добитком и својим стварима, да буду безбедни било да остају, долазе, одлазе, и да буде правда. А ваш човек који дође у нашу земљу у невољи, који је био позван на суд и правда не буде испуњена, да остане и да учини правду. Ако ли дође такав човек који није био позван на суд, да му се не узме ни танак конац док не пође у своје место и тамо потом да учини правду. И нећемо ићи на вас с вашим непријатељем. А ако се нека неправда међу нама учини, да се правдом исправи по старом закону, а мир да се не руши.

Ово су Хумљани који се заклеше: Хрелко Растимирић, Добровит Радовчић, Хрелја Степковић, Одумисл и Стрезимир Адамовићи, Чепрна Осилић, Хранислав Првославић, Бигрен Мрђић, Доброисл Побратовић, Десен Беривојевић, Радован Прибидружић, Хрелја Десавчић, Прибен Злошевић, Тома Чупетић, Галац Вуксанић, Хрелја Хранидружић, Предислав Вукмирић, Војимир Вуктић, Богдан Добромирић, Хрватин Турбић, Првослав Проданчић, Братослав Вуковић, Берко Радованић. Ако ли ово преступимо да нас Бог казни и Света Богородица и сви свети. + Крст кнеза Андреја.

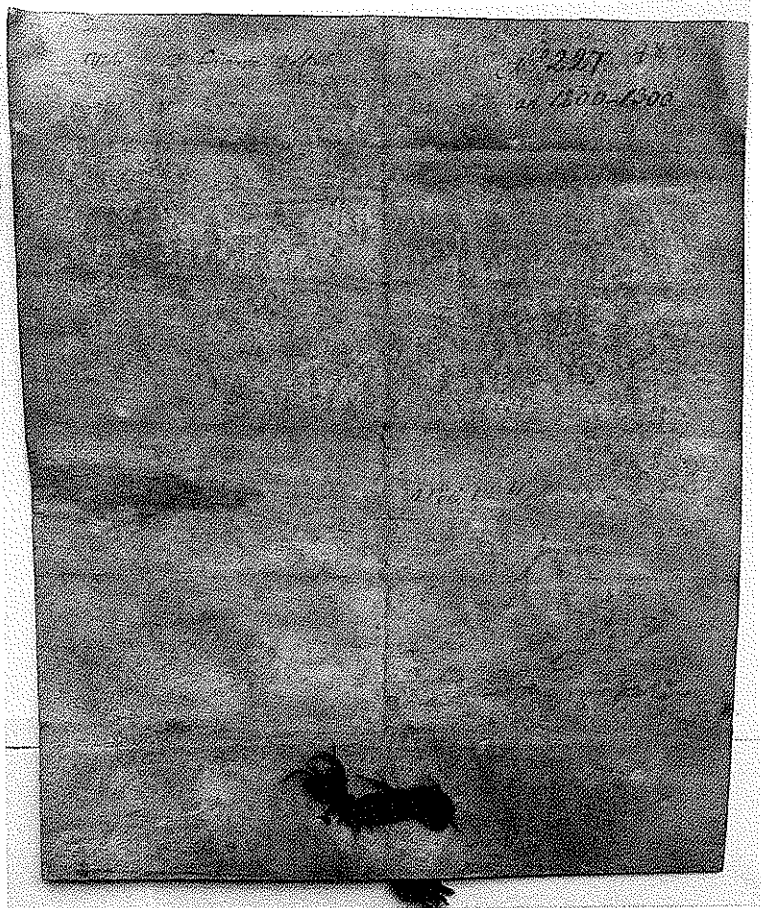
Дипломатичке особености

Две повеље које је Дубровчанима издао хумски велики кнез Андреј потекле су по свој прилици из тек створене хумске канцеларије. На тај закључак упућује сама форма исправа која подражава дубровачке, односно италијанске формуларе, мада има елемената који су преузети из рашких.⁸ Повеље су писане на народном (говорном) језику.⁹ Нису датиране, тако да се хронолошки могу одредити само према

⁸ Кос, *Дубровачко-српски уговори*, 64–65; С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици* 18. *Канцеларије*, Глас СКА 156 (1933) 54.

⁹ О особеностима језика и правописа повеља в. П. Ивић, В. Јерковић, *Правопис српскохрватских ћирилских повеља и писама XII и XIII века*, Нови Сад 1981, 200.

В НАМЪ СЩА ПИНА НЕ ТАГО ОУДО БИМЕ ЗЪ СЕЛН ХАВЛАШКИ ОМЛАДЪИ СЛОНИ
ДНЕСУТЪЛАН ЗЪ ПИНА СЛАБЪ О ДА НОВА НРЪЖЪ ПИНОЛА РАДО СЛАВОЛА И
ВЪЛО ПЛА ВАС ТЕЛЫ КНСОУ ДЪ ПОРЪ ИСАНИ КАСНМОСЪ КНСОУ ДОУ
БРОВА УКОМОУ БКОБОУ ДАЛФНМОУ ШЛАСТЕ СЕМА ДОУ БРОВАТИНМА И
ВЪ БНЕСЪ КНИ БРАДСКОИ ОУ ПАБА ПОСТОВЕ ВЪ ГРАНЕ НО ТЫСТНЫ
ИЖНЪ ОУТВОРСИ КРЕТЬ ТНЬ НО ТИ НІ СТЫ ДЪ СЪ ИЖЕ ОНИКЕН
ДА ИМАЛО МНРЪ БАЛАН ОУ БКН КАСОУ ПЛАЛИ ПЛАШНІ ТАРЕШ
И БВАШНІ МН ТАРЪ ШНІ МН ОСТАРЫ ЗАКОМЪ ДА ВЪ СЕ ВЪ ПИНА ОУ
ЗЕМА ДА СЪ ВЪ БАШН ДЪ НЕ ТА СЕХЪ ПДА ПРАСНІ ДОУ ДОУ БРОВАТИ
ПОМАШЪ ИЖЕ ПЛАТИ СЪ ОНМЪ ДОБЫ ТКОМЪ НЕ ВЪ СОНАТИРЪ ТАМН С
ПЕСНІ БОУ ДОУ СТОКЕ ПОНДОУКЕ ПОНДОУКЕ А ПРАВЪ ПЛАДА СТЬ Д
КАШЪ ТА ВЪ СЪ КНИ ПРАДЕ ОНАШЕ ОУ МАШ НЕ БОЛОВЪ КОМОУ ЕНІ СОН
АПРАВНА И ПЕНІ ПЛ МЕНА БОУДЕ ДАСТАМЕ ПДА ОУТИНІ ПРАВН
МОУ АКОЛН ПРАДЕ ТАКЪ ТА ВЪ КЕ КОМОУ ЕНІ СКА ПИ ПРАВНА ДА
МОУ ЕНІ ОУЗМЕ ПИТЪНЪ КЪ КОНЫ СЪ ДОУ КОУ ПОНА СЪ СВОМА БЕСО И
ТАМО ДА ОУТИНІ ПРАВИНОУ ПЕТОМЪ ПРАДЕ ПРАДЕ МОМА ВАСЪ ВЪ ОУ
НАМЪ БРАТОЛА АДА СЕН БКО ВІ СРЪ ВІ НАМЕ ДЮНА ДАНОУТИНІ ДА
СЪ ПРАВНО ВЪ ИСПРАВН ОСТАРЫ ЗАКОМЪ А ПИРЪ ВАСЕ НЕРОУ
ШН СИСОУ ХАВЛАШКЕ КОНСЕ КАСЕШЕ ХРЕА СЪ РАСТ
НА ПОНІКЪ ДОБРО ВЪ ТЪ РАДО ВЪ ТИ СЪ ХРЕА СЪ Б ПКО ВІ СЪ
ОУ МЫ СЛАНІ ТРЪ ЗІ МІ РЪ АДА МО ВІ СІА ТЕРЪ ПРАСНІ МАНІ СЪ
ХРАНИ СЛА ВЪ ПРЪ ВО СЛА ВІ КЪ БИ РЪ ВЪ МРЪ ЗІ КЪ ДОБРО ТА ВІ
СЪ ПКО БРАТО ВІ СЪ АСЪ ЯНЪ БЕРН ВО Е ВІ СЪ РАДО АНЪ ПРН
БЫ ДРОУЖНІ СЪ ХРЕА ДЕ СЛА ВЪ ТИ КЪ ПРН БЪ ВЪ УЛОШЕ ВІ СЪ
ОМА ОУ ПЕ ТИ КЪ ТАЛЪ СЪ ВЪ АКСАНІ КЪ ХРЕА ХРАНИ ДРОУ
ЖНІ СЪ ПРЪ АН СЛА ВЪ ВЪ КА МІ РІ КЪ ВО И МІ РЪ ВЪ АЪ ТИ СЪ
БГА ДА МЪ ДОБРО МН РІ СЪ ХРЪ БОУТИНІ ТОУ РЪ ВІ СЪ ПРЪ ВО С
ЛА ВЪ ПРЪ ОДАНЪ ТИ КЪ БРАТО СЛА ВЪ ВЪ АЪ ВІ СЪ БЕРІ КОРА
ДОВА НІ СЪ АКОЛН ПРАДЕ ПРЪ СТОУ ПІМО ДА ПНЪ БЪ СЪ П
НЕ НЕ ТА БУА И ВЪ СЕН ТИ Ф КРЪ СЪ ТІ СМЪ ЗА ПДА ТЪ И

помену дубровачких кнежева којима су упућене – Јована Дандола (1214–1235) и Јакова Делфина (1247–1249).

Обе исправе почињу вербалном инвокацијом, с тим што прва, за разлику од друге, има и симболичку инвокацију у виду знака крста. Затим у обе следи интитулација која је слична интитулацији савремених босански повеља.¹⁰ У првој се уз великог кнеза Андреја помиње и његова властела, док се у другој осим властеле помињу и његови синови жупани Богдан и Радослав. Инскрипција у обе повеље је иста и као дестинатари се наводе дубровачки кнез, властела и Општина, с тим што је у првој поменут кнез Јован Дандоло, а у другој Јаков Делфино. Уз инскрипцију иде и заклетва, што је карактеристика босанских, дубровачких, неких рашких повеља тог времена, као и каснијих хумских,¹¹ а у њој се спомињу Господ Бог, Свето Јеванђеље, Часни и Животворећи Крст и 318 Светих Отаца у Никеји. Наведени елементи заклетве јасно упућују на утицај српске дворске канцеларије.¹² Њој следи експозиција, такође идентична у обе повеље, и њом се хумски велики кнез Андреј позива на *старе законе* који су постојали између Хума и Дубровника и на њима заснива одребе које чине диспозицију повеља.

У диспозицији и једне и друге повеље наводи се да ће се чувати мир између Хумске земље и Дубровника, гарантује се Дубровчанима слобода кретања и трговине и посебно се обећава сигурност у Хуму и праведно решавање судских спорова. Сем тога, кнез Андреј обећава Дубровчанима да се неће удруживати са њиховим непријатељима. У другој повељи се додатно оснажује одредба о безбедности Дубровчана и њихове робе у Хумској земљи (*...и да иду Дубровчани по нашој земљи са својим добитком и својим стварима, да буду безбедни било да остају, долазе, одлазе...*). Диспозиција друге повеље завршава се одредбом, које нема у првој повељи, о праведном решавању судских спорова између Хумске земље и Дубровника – *ако се нека неправда међу нама учини, да се правдом исправи по старом закону* – што се највероватније односи на установу станка.¹³ На крају се у првој

¹⁰ В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама I*, 139–142, 153–155, 181–183.

¹¹ Исто, 85–87, 133–136, 139–142, 153–155, 173–178, 181–183, 205–209; Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици 3. Инскрипција*, Глас СКА 92 (1913) 185–186.

¹² В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама I*, 86, 174.

¹³ Уп. *Liber statutorum civitatis Ragusii compositus anno 1272.*, edd. V. Bogišić, С. Јигећек, Zagrabiae 1904, III, § 51, pp. 76–77; Кос, *Дубровачко-српски уговори*, 59–61; К. Јиречек, *Историја Срба II*, Београд 1952², 137–141; *ЛССВ*, 696–698 (С. Ћирковић).

Ивана Равић

повељи кнеза Андреја из 1214–1235. године наводи само санкција и нема потписа кнеза Андреја, док се у есхатоколу друге Андрејеве повеље из 1247–1249. најпре наводе имена сведока, хумске властеле – њих двадесет тројице, а потом долази санкција истоветна као и у претходној повељи и потпис кнеза Андреја.

Важнији појмови и установе

Следећи појмови већ су објашњени у претходним бројевима *Старог српског архива*: кнез, дубровачки кнез, жупан, властела, властела у Дубровнику, према *Прегледу*, ССА 10 (2011) LVI–LVIII.

Просопографски подаци

Андреј, I (документ), 2 (ред у изворнику); II, 1, 29 – хумски велики кнез, син хумског кнеза Мирослава и сестре бана Кулина. Први пут се спомиње у документу из 1214–1235. издатом Дубровчанима. Власт над Хумском земљом у почетку је делио са својом браћом Петром и Тољеном. Према Мавру Орбину, кнез Петар повео је борбу против кнеза Андреја, али је овај имао помоћ Стефана Првовенчаног и његовог сина Радослава. Након извојеване победе над кнезом Петром, кнезу Андреју су, пише Орбин, припале жупе Попово, сланско Приморје и Стон. Сам је господарио целокупном хумском територијом од 1239. У рату који се водио између Трогира и Сплита (1242–1244) велики кнез Андреј ставио се на страну Сплита. Није јасно да ли је повељу којом Трогиране ослобађа оброка издао пре или након овог сукоба. Последњи пут се спомиње у исправи из 1247–1249. издатој Дубровчанима. Имао је три сина, Богдана, Радослава и Ђорђа и кћер Вукосаву, која је била удата за дубровачког властелина Барбу Крусића.

Извори и литература: Е. Fermeđžin, *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752*, Zagrabiae 1892, 12; G. Čremošnik, *Kancelarijski i notarski spisi I*, Beograd 1932, 26, 36; *Thomae archidiaconi Spalatensis Historia Salonitanorum*, 186–188, 194, 210, 218, 228; М. Орбин, *Краљевство Словена*, Beograd 2006, 21–22, 189–190; В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама I*, 131–132, 157–158, 185–186; К. Јиречек, *Тољен син кнеза Мирослава хумског*, Зборник Константина Јиречека I, прир. М. Динић, Beograd 1959, 438–441; *ИСН I*, 302, 313; С. Мишић, *Хумска земља*, 49, 50–54, 70, 110–111; М. Благојевић, *Велики*

кнез и земаљски кнез, ЗРВИ 41 (2004) 302–304; СБР 1, 170–171 (С. Ћирковић).

Богдан, II, 2 – жупан, син хумског великог кнеза Андреја. Помиње се у другом акту из 1247–1249. године, умро је убрзо потом. Имао је сина Твртка. Његови наследници помињу се као господари жупе Попова.

Извори и литература: В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама* I, 185–186; К. Јиречек, *Историја Срба* I, Београд 1952², 178; С. Мишић, *Хумска земља*, 52–54, 110–111; СБР 1, 592 (С. Ћирковић).

Радослав, II, 2 – жупан, син хумског великог кнеза Андреја. Помиње се у акту из 1247–1249. Склопио је уговор са Дубровчанима 22. маја 1254. године којим се ставио на страну Дубровчана и бугарског цара Михаила Асена против српског краља Стефана Уроша I. У том уговору назива се и вазалом угарског краља. То је уједно и његов последњи помен у изворима. Господарио је Западним Хумом, од Неретве до Цетине.

Извори и литература: В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама* I, 185–186, 207–209; *ИСН* I, 349; С. Мишић, *Хумска земља*, 52–53, 111; М. Благојевић, *Велики кнез и земаљски кнез*, ЗРВИ 41 (2004) 304.

Јован Дандоло, I, 4 – кнез дубровачки, из млетачког патрицијског рода Дандоло. Као дубровачки кнез први пут се помиње у једном документу из 1214. За време свог дугог кнежевања имао је развијене односе са владарима суседних српских земаља. Њему су упућене бројне исправе тадашњих српских, босанских и хумских владара. Често је одлазио у Млетке и одржавао је везе са другим италијанским градовима. Постоје подаци који сведоче да му Дубровчани нису редовно исплаћивали приходе. Коначно је напустио Дубровник и вратио се у Млетке 1235. Након његове дуге управе, Млечани су увели правило да у Дубровник шаљу кнежеве на сваке две године.

Извори и литература: Т. Smičiklas i dr., *Diplomatički zbornik* III, 125, 133–136, 140, 178, 216, 218, 279–280, 292, 308, 312–313, 345, 361, 403, 413, 427, 431–432; В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама* I, 85–87, 131–132, 133–136, 139–140; V. Foretić, *Povijest Dubrovnika* I, 62–63.

Јаков Делфино, II, 4 – кнез дубровачки од 1247. до 1249. из млетачке породице Делфино. Био је у лошим односима са краљем Урошем I, јер је по среди био црквени спор између Барске и Дубровачке архиепи-

Ивана Равић

скопије. Добре односе имао је са баном Матејом Нинославом и хумским великим кнезом Андрејем.

Извори и литература: В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама I*, 181–183, 185–186; *СБР 3*, 150–151 (С. Ћирковић).

Прибен Злошевић, Предислав Вукмирић и Берко Радованић, II, 23–28 – хумска властела, која се осим у повељи из 1247–1249. помиње и у уговору хумског жупана Радослава и Дубровчана од 22. маја 1254. године.

Извори и литература: В. Мошин, Д. Синдик, С. Ћирковић, *Зборник повеља и писама I*, 185–186, 209.

Остала хумска властела, поменута у овом документу, не помиње се у другим сачуваним изворима.

Ivana Ravić

Belgrade

**TWO CHARTERS OF THE PRINCE OF HUM ANDREJ
TO THE RAGUSANS**

[1214–1235] (I), [1247–1249] (II)

Summary

The great Prince of Hum Andrej issued two charters to the people of Dubrovnik, in which he offered them privileges in the land of Hum, promising peace, freedom of movement and commerce and righteous legal conflict resolutions. It is mentioned in both charters that the Principality of Hum would not make alliances against the city of Dubrovnik. The second charter mentions not only Prince Andrej but also his sons, princes (župans) Bogdan and Radoslav, as well as twenty three other names of the noblemen of Hum.

Unfortunately, the charters are not dated. However, we can place the first charter in the period between 1214 and 1235, and the second between 1247 and 1249, when princes of Venice Giovanni Dandolo, mentioned in the first, and Jakov Delfino, mentioned in the second charter, ruled.

Key words: prince Andrew, prince Giovanni Dandolo, prince Jakov Delfino, prince Bogdan, prince Radoslav, nobility, Dubrovnik, Hum.